

TOHMAJÄRVEN KUNTA

Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

2017

TOHMAJÄRVEN KUNTA / SIVISTYSLAUTAKUNTA

Sisällys

1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	1
1.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	2
1.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	3
2.	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	4
2.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	4
2.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	6
2.3	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	9
2.4	Arvoperusta	10
2.5	Oppimiskäsitys.....	11
2.6	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	12
2.7	Laaja-alainen osaaminen	13
3.	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	14
3.1.	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	14
3.2.	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	16
3.3.	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	16
3.4.	Tohmajärven kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen	17
4.	Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	17
4.1	Pedagogisen toiminnan viitekehys	18
4.2	Pedagoginen dokumentointi	19
4.3	Monipuoliset työtavat	19
4.4	Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	19
4.5	Oppimisen alueet.....	20
4.6	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	25
5.	Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.....	26
5.1	Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	26
5.2	Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	27
5.3	Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	27
5.4	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	28
6.	Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	29
6.1	Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen Tohmajärven kunnassa	29

Tohmajärven kunta
Sivistystoimi, varhaiskasvatus

1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain (36/1973) perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen:

- 1) valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- 2) paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat
- 3) lasten varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Myös esiopetus on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta säätelee perusopetuslaki (628/1998) 26a § (1040/2014). Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Tohmajärvellä ohjaavana asiakirjana toimii Tohmajärven kunnan esiopetussuunnitelma 2016.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Tohmajärven kunnan perusteasiakirja sisältää lainsäädännöllisten määräysten sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tekstien lisäksi Tohmajärven kunnan varhaiskasvatuksen järjestäjän sekä pedagogisen tiimin näkemystä paikallisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen, toteuttamiseen, kehittämiseen sekä arviointiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuslain 9§(580/2015) mukaisesti:

- varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä
- varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä
- monialaisesta yhteistyöstä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vastata omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista tukien ja täydentäen kotien varhaiskasvatustehtävää. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lastensa kasvatuksesta.

Tohmajärven kunnan perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä Tohmajärven kuntaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Tohmajärven kunnan varhaiskasvatus on laatinut valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman. Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti.

- Suunnitelmat laaditaan varhaiskasvatustilain mukaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla noudattaen perusteasiakirjassa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen.
- Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon Tohmajärven kunnan esiopetussuunnitelma 2016 sekä opinpolun jatkumona myös Tohmajärven kunnan perusopetuksen ope-
tussuunnitelma 2016
- Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään Suomen kielellä.

Tohmajärven kunnan varhaiskasvatuksen suunnitelman laadintaa varten on kunnassamme koottu oma pedagoginen vasu-tiimi. Pedagogiseen vasu-tiimiin ovat kaikki halukkaat olleet tervetulleita, työnantaja on myös velvoittanut jokaisesta tiimistä oman edustajan paikalle. Tiimi koostuu moniammatillisesti lastentarhanopettajista, lähihoitajista, perhepäivähoitajista, erityiskasvatuksen henkilöstöstä sekä huoltajista. Toimintaa johtaa vastaava lastentarhanopettaja sekä varhaiskasvatuksen päällikkö. Pedagogisen tiimin lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevia asioita on käsitelty mm. hyvinvointineuvolassa ja yhteistyöpalavereissa sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa sekä varhaiskasvatuksen esimiespalavereissa.

Kunnassamme on varhaiskasvatuksen kehittämiseksi ja arvioimiseksi aloitettu myös pedagogisen tiimin toiminta. Pedagogisen tiimin palavereihin osallistuu eri varhaiskasvatusyksiköiden, myös esiopetuksen, vastaavassa asemassa olevat työntekijät. Pedagogisen tiimin tavoitteena on pitää yllä varhaiskasvatustellista keskustelua eri yksiköiden välillä, yhtenäistää kunnan varhaiskasvatuksen toteuttamista, velvoittaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetussuunnitelman käyttöönottoon sekä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteutusta sekä arviointia. Pedagogisen tiimin palaverien pohjalta on laadittu Tohmajärven kunnan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma vastaamaan eri ikäkausien sekä opinpolun eri vaiheiden tarpeeseen.

Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on koko kunnan varhaiskasvatusta koskeva perusteasiakirja. Perusteasiakirjan tavoitteita ja periaatteita noudattaen laaditaan yksikkökohtaisesti vuosisuunnitelma tai ryhmävasu, jossa tuodaan tarkemmin esille yksikkökohtaisia painotuksia. Tällä halutaan turvata suunnitelman jatkuva kehittäminen sekä nostaa esille paikallisia vahvuuksia sekä erityispiirteitä sekä vastata myös sen hetkisesti perheiden tarpeisiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa edetään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman otsikkojakoa hyödyntäen. Henkilöstö on kirjoitusvelvollinen, huoltajat ovat vapaaehtoisesti olleet tervetulleita mukaan kirjoitustyöhön. Huoltajien edustajat ovat laatineet osana varhaiskasvatussuunnitelman uudistamista varhaiskasvatukseen kyselylomakkeen huoltajille, jossa on huomioitu mahdollisimman kattavasti perheiden näkökulmaa varhaiskasvatustyöhön. Pedagoginen vasu-tiimi arvioi toimintaansa sekä perusteudistuksen toteutumista. Pedagogisen tiimin tehtäväalueeseen kuuluu varhaiskasvatustyön kehittäminen.

Varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen vaikuttavat henkilöstön pedagoginen tiimi sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja vasukeskusteluissa esiin tulleet huoltajien sekä lasten näkökulmat.

Valmiin varhaiskasvatussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta ja virallinen Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2017 kaikissa varhaiskasvatuksen toimipisteissä. Varhaiskasvatussuunnitelma julkaistaan Tohmajärven kunnan verkkosivuilla, yksiköiden perehdytyskansiossa sekä se löytyy myös henkilöstön yhteisistä verkkoresursseista.

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia, niitä tulee arvioida ja kehittää. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin (Varhaiskasvatuslaki 9 b § (580/2015). Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta sekä hoitoa. Suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle henkilökohtainen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksessa lapsen esiopetussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelma laaditaan sekä päivitetään yhteistyössä huoltajien kanssa vuosittain käytävissä keskusteluissa. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Suunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Yhdessä sovittavat ja kirjattavat tavoitteet asetetaan lähtökohdaksi pedagogiselle toiminnalle ja ne huomioidaan lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa henkilö, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa perhepäivähoitaja ja suunnitelmaa tehtäessä käytetään lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarvittaessa lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Siihen kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Tärkeää on, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa yhdistyvät lapsen, lapsen huoltajien sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta. Suunnitelmassa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Myös pedagogista dokumentointia käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa.

Lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotii-, esiopetus- tai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen lapsen

tarpeista johtuva syy. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta.

Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Myös esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla. Tohmajärvellä mahdollisuus varhaiskasvatukseen esiopetuksen lisänä on esiopetuksen leikkitoiminnassa, perhepäivähoidossa tai vuorohoidossa.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta

kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palvelun järjestäjän ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Kunnan käytettävissä tulee olla varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatukseen ja päivähoitosta annettuun asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös soveltuvien osin säännöksiä sosiaalihuollosta sekä hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain (Varhaiskasvatuslaki 2 a §) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;

- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajille järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuja säädöksiä. Varhaiskasvatuksessa otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Varhaiskasvatuksessa ehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua. Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Tohmajärvellä varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäiväkodissa, esiopetuksessa tai muussa varhaiskasvatuksessa (leikkitoiminta (1) esikoululaisille aamuisin ja/tai iltapäivisin).

Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöltään, resursseiltaan, henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta, henkilöstörakenteeltaan, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta. Huoltajien kanssa neuvotellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etuja (2). Neuvontaa ja ohjausta annetaan palvelun piiriin hakeuduttaessa, mutta myös lapsen jo ollessa varhaiskasvatuspalvelujen piirissä (3).

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja

niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoittamiseen (8 yli 3-vuotiasta lasta/hoitaja tai enintään 4 alle 3-vuotiasta lasta/hoitaja) ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset (enimmillään 24 lasta/ryhmä) (4). Päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä toimivista vähintään kolmanneksen tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan tehtävään, muilla tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 8 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus (5) esim. lastenhoitaja, lähihoitaja.

Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta (6). Kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on lastentarhanopettajalla. Lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä voidaan järjestää perhepäivähoitajan tai lapsen kotona tai ryhmäperhepäivähoitona. Perhepäivähoidossa lapsiryhmiä muodostettaessa tulee kiinnittää huomiota tarkoituksenmukaisuuteen. Kodeissa työskentelevät perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Perhepäivähoitajalla ryhmän enimmäiskoko on 4 lasta. Perhepäivähoidon johtaminen tukee perhepäivähoitajien toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Ryhmäperhepäiväkodissa voi olla 3 aikuista joista yhdellä tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 5 §:n mukainen ammatillinen kelpoisuus, esim. lähihoitaja. Lapsia kokopäivähoidossa voi silloin olla 12.

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja esiopetussuunnitelma ohjaa sen toimintaa. Esiopetukseen osallistuminen on velvoittavaa, ei kuitenkaan pakollista. Esiopetuksessa noudatetaan Tohmajärven koulujen vuosittaisia toiminta- ja loma-aikoja ja se on kestoltaan vähintään 700 tuntia vuodessa ja noin 4 tuntia päivässä. Esiopetusta annetaan Kemien ja Tikkanen alueella. Henkilöstö koostuu lastentarhanopettajasta jolla vastuu 13 lapsesta ja lähihoitajasta joka vastaa 8 lapsesta. Lisäksi ryhmässä voi olla ryhmäavustajia tarpeen mukaan.

Muun varhaiskasvatuksen toteutus ja painopisteet vaihtelevat järjestäjän päätösten mukaan. Muuta varhaiskasvatusta järjestetään Tohmajärvellä leikkitoimintana esikoululaisille aamuisin ennen esiopetusta ja iltapäivisin esiopetuksen jälkeen. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista.

1 Varhaiskasvatuslaki 1 §

2 Varhaiskasvatuslaki 11 a § (108/2016), 11 b § (1290/1999) ja 11 c § (909/2012), Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996) ja Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (80/2015) 11 a §, perustelut s. 22, 37–45

3 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (80/2015) 11 a §, perustelut s. 42

4 Varhaiskasvatuslaki 5 § (108/2016) ja 5 a § (580/2015)

5 Asetus lasten päivähoidosta 6 § (806/1992) 4 mom. (1282/2015)

6 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 7 a §

KÄENPESÄN PÄIVÄKOTI

Takkunurmentie 7
82600 Tohmajärvi

KIURUT

- * 3-5 vuotiaiden ryhmä
- * 8 lasta/hoitaja
- * 1 lastentarhanopettaja +
2 lähihoitajaa/lastenhoitajaa
- * 040 105 0245

VÄSTÄRÄKIT

- * 3-5 vuotiaiden ryhmä
- * 8 lasta/hoitaja
- * 1 lastentarhanopettaja +
2 lähihoitajaa/lastenhoitajaa
- * 050 365 1884

RYHMÄPERHEPÄIVÄKOTI KEIJUKKA

- * vuorohoitoryhmä
- * 0-6 vuotiaille
- * 4 lasta/hoitaja
- * 1 lähihoitaja ja
2-3 perhepäivähoitajaa
- * 040 105 0252

KEMIEN ESIOPETUS

Kirkkotie 10
82600 Tohmajärvi

- * esikoululaisille
- * 13 lasta/lastentarhanopettaja ja
8 lasta/lähihoitaja sekä
mahdollisesti ryhmäavustajia
- * aamu- ja iltapäivähoitoa tarvitsevat lapset
ovat muun varhaiskasvatuksen piirissä
- * Pääskyt 040 105 0261
- * Peipot 040 105 0260

MUU VARHAISKASVATUS

- * esikoululaisten aamuisin ja/tai iltpäivisin
tapahtuvaa leikkitoimintaa esiopetuksen
tiloissa
- * esiopetuksen henkilöstö vastaa
toiminnasta

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.

Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon suurin osa lapsista osallistuu ennen oppivelvollisuutta. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja huoltajiin. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Yhteistyömuotoja ovat esim. päivittäiset tuonti- ja haku tilanteet huoltajien kanssa joissa käydään läpi lasten päivän kuulumiset, perheen tukeminen kasvatustyössä, ongelmien pohdintaa sekä perheiden neuvominen tarvittaessa tukipalveluiden ääreen. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Varhaiskasvatussuunnitelman täyttämistä ja päivittämistä vuosittain pidetään tärkeänä apuvälineenä lapsen kehityksen seurannassa. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä (Varhaiskasvatuslaki 2 a § 5. kohta).

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan

kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajien kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 16 ja 17 §).

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, mielipiteiden huomioon ottamiseen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989), varhaiskasvatuslain (varhaiskasvatuslaki 2a, 2b, 7a ja 7b§) ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007).

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Päiväkodin henkilöstö huolehtii päiväkodin ja ympäristön turvallisuudesta sekä kannustavasta, suvaitsevasta ja ymmärtävästä ilmapiiristä. Jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisön jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee lasten kasvua totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan omalla käytöksellään ja esimerkillään. Henkilöstö kohtelee lapsia tasavertaisesti ja kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, joka ilmenee tavassa suhtautua itseensä ja muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ohjaa ja kannustaa lasta kunnioittamaan ja kuuntelemaan muita ihmisiä ja luontoa. Varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään toiseen kohdistuvaa kiusaamista, rasismia ja väkivaltaa.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään, ajatuksiaan ja tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen ammattitaitoisen ja motivoituneen henkilöstön ohjauksessa. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leik-

kien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistä ja maailmasta omien lähtökoh-
tiansa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada
tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla uusia asioita. Henkilöstö tukee, ohjaa ja
kannustaa lasta positiivisuuden kautta.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja
moninaisuutta. Henkilöstö suhtautuu ammatillisella, avoimella, kunnioittavalla ja yhdenvertaisella suhtau-
tumisella lapsiin ja heidän huoltajiinsa. Henkilöstö kohtelee ja tukee kaikkia lapsia ja perheitä tasavertai-
sesti kulttuuristaan, uskonnosta, syntyperästään, sukupuolesta ja kasvatusnäkökymyksistä riippumatta.
Lasten perhesuhteita ja perheidentiteettiä tuetaan, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvok-
kaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Päivä-
hoidon aikana lapselle tarjotaan monipuolinen ja terveellinen ravinto ja lapselle annetaan mahdollisuus
maistella uusia makuja. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan liikunnan merkitys lapsen kehityksessä. Hoito-
päivän aikana annetaan mahdollisuus liikkua ja leikkiä ohjatusti sekä vapaasti sisällä ja ulkona. Keskustel-
laan lapsen kanssa terveellisen ravinnon, juomisen, liikunnan, puhtauden ja unen tärkeydestä lapsen ikä
taso huomioon ottaen. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan turvallinen, ymmärtävä ja mielenkiintoinen
ympäristö jossa on mahdollista kehittää tunteita ja esteettistä ajattelua. Varhaiskasvatuksen henki-
löstö tunnistaa ja noudattaa kestävä elämäntavan periaatteita. Tutustutaan luontoon ja lähiympäristöön
retkien avulla. Käytetään kierrätysmateriaaleja mahdollisuuksien mukaan askartelussa.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatuksuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset
kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppi-
miskäsitys pohjautuu näkökymyksen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja ha-
luavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla.
Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Lasten
oppimista tapahtuu lasten tarkkaillessa ympäristöään, havainnoidessa ja jäljitellessä muiden toimintaa sekä
leikkiessä, liikkussa, tutkiessa ja erilaisia työtehtäviä tehden sekä itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustu-
vassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksen oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon
kohteensa ja osaamisensa. On myös tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin
valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailman ja kulttuuristaan. Lapsi oppii parhaiten voidessaan hyvin
ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Lapsen oppimista edistää ja innostaa myönteiset tunnekokemukset ja
vuorovaikutussuhteet. Tämä tapahtuu parhaiten kannustamalla ja myönteisellä palautteella sekä keskus-
telemalla ja kuuntelemalla lasta. Keskeistä oppimisen kannalta on vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön
kuulumisesta. Aikuisen tärkeänä tehtävänä on tukea ja ohjata lasta sekä suunnitella kiinnostavaa, tavoit-
teellista ja sopivan haasteellista toimintaa eri ikäryhmät huomioon ottaen. Jokaisen lapsen tulee saada
onnistumisen kokemuksia ja iloa toiminnastaan.

Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin merkitys lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä, motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa. Lapset oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa leikkiessään. Henkilöstön tulee järjestää aikaa ohjatulle ja vapaalle leikille hoitopäivän aikana.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatustieteeseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi. Tämä näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristössä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa.

Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatustiete, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä ja tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Lasten kanssa keskustellaan ja kerrotaan juhlapyhistä ja niiden tärkeydestä ja merkityksestä. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitä ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamista myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoituksena on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä ja ympäröivästä luonnosta. Lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita ja ohjataan käyttämään erilaisia oppimistapoja. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä yksilölliset tuen tarpeet. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi, ymmärretyksi sekä lapsi tuntee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Lasten ja henkilöstön vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat ja keskeiset tilanteet

lapsen päivässä ovat ruokailu, pukeminen ja riisuminen sekä levosta ja hygieniasta huolehtiminen. Henkilöstö luo rauhallisen ja turvallisen ympäristön, jossa näitä taitoja on hyvä harjoitella. Hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimista ja ajan hallintaa.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan kykyä käyttää tietoja sekä taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Se on myös kykyä yhdistää tieto, taito, arvot, asenteet sekä tahto ehjäksi kokonaisuudeksi. Laaja-alainen osaaminen on tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alainen osaaminen on tärkeä osa lapsen kasvua yksilöksi sekä yhteisön jäseneksi. Laaja-alainen osaaminen jaetaan viiteen toisiinsa liittyvään osa-alueeseen, jotka ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen

Ensimmäinen osa-alue on **ajattelu ja oppiminen**, jonka taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten sekä ympäristön kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten ajattelua ja oppimisen taitoja. Asetettujen tavoitteiden lähtökohtana ovat lasten tarpeet sekä ikä- ja taitotaso. Monipuoliset, lapsille merkitykselliset sekä etenkin myönteiset kokemukset ovat ajattelun ja oppimisen perusta. Lapsia tulee rohkaista kysymään ja kyseenalaistamaan sekä toimimaan sinnikkäästi ja kohtaamaan onnistumisia sekä epäonnistumisia. Tärkeässä osassa ajattelun ja oppimisen kannalta on leikki, jonka aikana lapsi voi tutkia asioita, käyttää mielikuvitustaan sekä luovuutta. Ajattelun ja oppimisen kannalta on tärkeää mahdollistaa myös riittävä fyysinen aktiivisuus päivän aikana niin ulkona kuin sisälläkin.

Toinen osa-alue on **kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu**. Siihen kuuluu muun muassa kyky kuunnella ja ymmärtää eriäviä näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvojaan ja asenteitaan. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lasta kunnioittamaan eri kulttuureita sekä kasvattaa lapsen ymmärrystä omaa kulttuuriaan kohtaan. Tähän liittyvät muun muassa hyvät tavat sekä kulttuureiden perinteisiin tutustuminen, esimerkiksi juhlien avulla.

Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen osa-alueeseen kuuluvat muun muassa terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtävänä on luoda lapsille turvallinen ilmapiiri, jossa kaikilla on hyvä olla. Turvallisuuteen liittyvistä asioista keskustellaan sekä sovitaan yhteisistä säännöistä niin sisällä, ulkona kuin retkilläkin. Lapsia tuetaan asteittain itsenäisyyteen ja annetaan aikaa itsenäisen toiminnan harjoittelulle muun muassa ruokailutilanteissa, pukiessa, riisuessa sekä wc-toiminnoissa. Lapsia kehoitetaan pyytämään tarvittaessa apua. Keskustellaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista päivittäisissä tilanteissa kuten ruokailussa. Itsestä huolehtimiseen sekä arjen taitoihin liittyvät myös vahvasti tunnetaidot, joita harjoitellaan varhaiskasvatuksessa opettelemalla tunteiden tunnistamista ja ilmaisua esimerkiksi tunnekorttien tai keskustelun avulla.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaamisen osa-alue on yhteydessä ajattelun ja oppimisen taitoihin. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien ja viestien tuottamista sekä tulkitsemista. Tekstit voivat olla kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia sekä digitaalisia. Näiden tekstien tuottaminen sekä tulkitseminen ovat suuri osa nyky-yhteiskuntamme arkipäivää. Monilukutaito auttaa ymmärtämään sekä jäsentämään moninaisten viestien sisältämää maailmaa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lap-

sille mahdollisuuksia tulkita sekä tuottaa erilaisia viestejä sekä kuvia. Monilukutaito jaetaan kuvanlukutaitoon, numeeriseen lukutaitoon, medialukutaitoon sekä peruslukutaitoon. Pyritään tutustumaan mahdollisuuksien mukaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin ja sovelluksiin.

Viimeisenä osa-alueena laaja-alaisessa osaamisessa on **osallistuminen ja vaikuttaminen**. Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi sekä oikeus osallisuuteen omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on antaa lapsille mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa sekä toimia oma-aloitteisesti. Lasten tulee saada osallistua muun muassa varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun sekä arviointiin. Lapsia kannustetaan tuomaan esille omia mielipiteitään ja ideoitaan. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtävänä on varmistaa kaikkien lasten osallisuus sekä mahdollisuus vaikuttaa. Lapset tulee kohdata arvostavasti, ottaa huomioon lasten ajatukset sekä vastata lasten tekemiin aloitteisiin. Tätä kautta lapsen käsitys itsestä kehittyy, itseluottamus kasvaa ja sosiaaliset taidot vahvistuvat.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu arvoista ja periaatteista, työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta, oppimisympäristöistä ja työtavoista, yhteistyöstä ja sen eri muodoista sekä vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä. Se koostuu myös henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta, johtamisrakenteista ja -käytännöistä sekä toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin vaikuttavat niin tiedostetut, tiedostamattomat kuin joskus myös tahattomat tekijät. Keskeinen vaikuttaja on pedagogiikan johtaminen, jonka kautta vaikutetaan hyviin työolosuhteisiin, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiseen ja kehittämiseen sekä pedagogiseen toimintaan. Toimintakulttuurin osallisia ovat sen kaikki jäsenet, joihin myös toimintakulttuuri jättää jälkensä. Sen vaikutukset näkyvät varhaiskasvatuksen laadussa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri tukee lapsen kehitystä ja oppimista.

Tohmajärven varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin katsotaan ilmenevän toiminnan suunnitteluna, toimintaympäristönä, toimintatapoina, toiminnan arviointina, arvoina ja yhteistyönä huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Toimintakulttuurin ytimestä nousee kysymys ”Näin myö on aina tehty, mutta miksi?”. Tämä on kunnan varhaiskasvatuksen punainen lanka, jossa persoonat antavat ilmeen toiminnalle. Työtapojen on tuettava lapsen kehitystä ja oppimista sekä toiminnalle on löydettävä pedagoginen perustelu. Kun kysymys on laadusta, keskusteluun nousee keskeisenä: annetaanko asioiden vain olla vai pyritäänkö parempaan? Onko meillä rohkeutta tarvittaessa puuttua työkaverin toimintaan? Meidän vastaus on, että jokaisella pitää olla halu kehittyä ja puuttua toiminnan kulkuun sekä muistettava se, että henkilöstö toimii mallina lapsille ja aikuisille.

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämiseksi on vaikutusten pohdinta, ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja toimintatapojen korjaaminen sekä kehittäminen. Perusedellytys on, että henkilöstö tunnistaa ja arvioi oman toiminnan taustalla olevia arvoja, tietoja ja uskomuksia. Kehittämisessä on tärkeää osallistava ja luottamusta rakentava dialogi lapsen etua ajatellen. Pedagoginen johtajuus edistää osallistavaa toimin-

takulttuuria luomalla rakenteet ammatilliselle keskustelulle, jota ohjaa yhteinen toiminta-ajatus. Työkäytännöt tehdään näkyväksi ja niitä havainnoidaan ja arvioidaan. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Tohmajärven varhaiskasvatuksen henkilöstö näkee toimintakulttuurin ei-toivottuina piirteinä mm. ajatuksen ”Näin on aina tehty” muuttumattomuuden, toiminnan kehittämättömyyden, tiimin jossa ei keskustella, kiireen, suorittamisen pakolla, kaavoihin kangistumisen ja puuttuvan kiinnostuksen uuteen. Toivottuja piirteitä taas ovat joustava toiminta, avoin keskustelu, lasten pitäminen keskiössä, uskallus käyttää erilaisia toimintatapoja, avoin ja kunnioittava toiminta lapsia ja aikuisia kohtaan sekä kokeileva toiminta sekä kokeilunhalu omassa työssä.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Yhteisössä on tilaa mielipiteille ja tunteille. Yhteisössä kannustetaan ja rohkaistaan jakamaan ajatuksia, kokeilemaan uusia toimintatapoja sekä sallitaan erehdykset. Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen sekä yhdessä sovittujen tehtävien ja tavoitteiden pohdintaan.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikki edistää hyvinvointia ja oppimista. Henkilöstön on tunnistettava rajoittavat tekijät ja kehitettävä leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Leikki on ilon kokemus jonka avaimena ovat kekseliäisyys, mielikuvitus, oma ilmaisu ja luovuus. Leikki saa näkyä ja kuulua. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavassa yhteisössä tarvitaan tilaa ja aikaa lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille. Se edellyttää leikkirauhaa, mahdollisuutta keskittyä leikkiin, lasten vertaissuhteiden syntyä, ystävyyssuhteiden vaalimista sekä puuttumista ristiriitoihin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Yhtenäisessä toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteet, näkemykset ja mielipiteet otetaan huomioon. Osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita kehitetään. Vahvistavia toimintatapoja ovat lasten sensitiivinen kohtaaminen ja kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. On huomioitava, että yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Työyhteisön tulee pohtia miten toiminnassa näkyvät asenteet kieleen, etnisyyteen, vammaisuuteen ja sukupuoleen. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä, jolloin lapset voivat tehdä valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja tai ennako-odotuksia. Myönteinen ja kannustava vuorovaikutus tukee lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatusyhteisössä tunnistetaan, että oikeus kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä, tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista ja taitoa nähdä monia näkökulmia ja asettua toisen asemaan. Kielellä on keskeinen merkitys lapsen kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa, yhteistyössä, identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Henkilöstön tehtävänä on monikielisuuden näkyväksi tekeminen, toimia kielellisinä malleina, rohkaista kielen monipuoliseen käyttöön ja huomioida kielelliset lähtökohdat.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan elämäntapoja, jotka ovat terveelliset, turvalliset ja liikunnalliset. Terveelliset toimintatavat varhaiskasvatuksessa välttävät pitkäkestoista istumista, mahdollistavat rauhoittumisen ja levon sekä tarjoavat monipuolisen, terveellisen ja riittävän ravinnon. Toimintakulttuuri edistää kiireettömyyttä, joka luodaan selkeällä, suunnitelmallisella ja joustavalla päivän rakenteella.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Siihen tarvitaan lohdutusta, ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää sekä tapaturmien suunnitelmallista ehkäisyä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat turvallisuuskasvatus, tiloista ja välineistä huolehtiminen sekä turvallisuusasiat hallitseva henkilöstö.

Kestävä elämäntapa tarkoittaa vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Siihen tarvitaan välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Se muodostuu kolmesta ulottuvuudesta, joita ovat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita.

Oppimisympäristöjen kehittäminen ja rakentaminen ja suunnittelu huomioivat ergonomian, ekologisuuden, viihtyisyyden, esteettömyyden, valaistuksen, akustiikan, sisäilman laadun ja siisteyden. Oppimisympäristöjä kehitetään yhdessä lasten kanssa ja ne tukevat luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua, ohjaavat leikkiin ja fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen.

Hyvässä oppimisympäristössä ovat lasten ideat, leikit ja työt näkyvillä, niissä toimitaan joustavasti erikoisissa ryhmissä ja toiminta on lapsilähtöistä. Yhdessä sovitaan säännöt ja toimintatavat. Hyvässä oppimisympäristössä tunteiden näyttäminen on sallittua, lasta autetaan tunneilmaisussa ja itsesäätelystä sekä rohkaistaan kysymään ja kysymyksiin vastataan.

Liikunta- ja luontoelämyksiä tuottavat luonto, pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt. Oppimisympäristöjä rikastavat vierailut mm. kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin tai vaikka huoltajien työpaikoille.

Tohmajärven varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä hyvä oppimisympäristö on kaikin puolin turvallinen ja salliva, lapsen kehitystä tukeva ja huomioonottava, luova, tilava, ergonominen, viihtyisä, kodikas. Oppimisympäristöinä hyödynnetään monipuolisia oppimisympäristöjä mm. metsää. Henkilöstöltä on löydettävä annettavaa ryhmälleen sekä halu kehittää itseään. Materiaalit on oltava lasten saatavilla ja lasten tiedossa.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Vastuu yhteistyön järjestämisestä on varhaiskasvatuksen järjestäjillä, työntekijöistä esimiehiin. He vastaavat siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Kasvatusyhteistyötä tukevat luottamuksen rakentaminen ja keskinäinen kunnioitus. Se vaatii henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Moleminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi käytetään tulkkia tarvittaessa. Toimivaa yhteistyötä edistävät kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit. Yhteistyö on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa kuten päiväkodin vaihtuessa tai esiopetuksen alkaessa. Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa yhteistyön myös haastavissa tilanteissa kuten huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Monialainen yhteistyö

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Yhteistyötahoja ovat kaikki alueelliset ja paikalliset toimijat, joiden kanssa on luontevaa tehdä yhteistyötä esim. neuvola, lastensuojelu, muut terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen toimijat, järjestöt, seurakunnat, poliisi ja ravitsemus- ja siivouspalvelut. Oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja varhaiskasvatuksen tavoitteita tukevat muut kunnan omat toimialat kuten opetus-, liikunta-, kirjasto- ja kulttuuritoimi.

3.4. Tohmajärven kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittäminen

Tohmajärven kunnan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ovat kiireettömyys, kokeilunhalu ja keskusteleva kulttuuri. Toimintatapoja tehdään näkyvämmäksi. Arviointia kehitetään mm. toiminnan suunnittelun ja arvioinnin sekä pedagogisen tiimin kehittämistyön yhteydessä.

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt

1. Vasukeskustelut
2. Päivittäiset kuulumiset, kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit
3. Vanhempainillat, joulun- ja kevätjuhla

Monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat

1. Hyvinvointineuvola: varhaiskasvatuksen ja erityisvarhaiskasvatuksen yhteistyö lasten neuvolan sekä sosiaalitoimen ja lastensuojelun kanssa
2. Asiantuntija- ja terapiapalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö
3. Seurakunta: uskonnolliset juhlat
4. Vanhustyö: kulttuuriperintö (leikit, lelut), vierailut
5. Paikalliset yhdistykset
6. Kunnan sisäiset toimielimet (opetus-, liikunta-, kirjasto- ja kulttuuritoimi)

Yhteistyömuotojen arviointi

1. Kohdistetut palvelukyselyt vanhemmille ja lapsille säännöllisesti

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Pedagoginen toiminta tapahtuu vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksen henkilökunnan sekä lasten kanssa ja sen tavoitteena on edistää lapsen oppimista, hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Tavoitteellisen toiminnan perustana ovat arvoperusta, oppimiskäsitys, toimintakulttuuri, monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö sekä monipuoliset työtavat. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirjassa kuvataan seuraavan kuvion 1 avulla kuinka varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden (Opetushallitus, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, s. 36):

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen menetelmä pedagogisen toiminnan ja toteuttamisen arvioimisessa sekä kehittämisessä. Dokumentit voivat olla esimerkiksi kuvia, piirustuksia, kirjoituksia ja havaintoja. Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, joka auttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä muokkaamaan toimintaa lapsiryhmän kiinnostusten mukaisesti sekä arvioimaan ja kehittämään henkilökunnan omaa toimintaa. Dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta, tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta. Dokumentoinnin avulla saadaan myös tietoa mahdollisista tuen tarpeista. Dokumentoinnin avulla henkilöstö oppii tuntemaan yksittäisen lapsen sekä lasten välisiä suhteita. Pedagoginen dokumentointi auttaa myös lasta itseään hahmottamaan oman kehityksensä.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat toiminnalle asetetut tavoitteet, tehtävät, lasten ikä ja tarpeet, edellytykset sekä kiinnostusten kohteet. Lapsille luontevia työtapoja ovat toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat, kuten taiteellinen ilmaisu ja liikunta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee ohjata lapsia monipuolisiin työtapoihin myös itsenäisesti sekä olla herkkiä lasten aloitteille ja olla valmis mukauttamaan omaa toimintaa.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen toiminta- ja työtapana. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin koko hoitopäivän ajalle eikä vain sisällyttää pedagogista opetusta toimintatuokioihin. Päiväkodin ja perhepäivähoidon leikkiympäristö eroaa laitospäiväkodin kodinomaisuuteen, mutta leikki on molemmissa toiminnan keskiössä. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Uteliaisuutta, kiinnostusta sekä tunteita herättävät kokemukset käynnistävät leikin. Iän ja kokemusten karttuessa leikki kehittyy ja saa eri muotoja.

Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää, mutta myös pettymyksen tunteita. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Ryhmää muodostettaessa tulisi huomioida lasten ikäjakautuma. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Hoitajan roolimallina oleminen on tärkeää. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Kotona koetut tilanteet välittyvät usein leikeissä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen toinen toistaan opettaen. Erityisesti perhepäivähoidossa tulisi tarkastella ajoittain ryhmän toimivuutta pienen ryhmäkoon takia. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaloille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia ja tunteita. Myönteinen tunneilmasto sekä yhteisöllisyys kasvavat leikin kautta yhdessä toimimalla.

Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittäessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi roolileikkejä, improvisaatiota tai satuja. Keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle tulee huomioida antamalla riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia näiden toteuttamiseen. Eri tilanteita tulisi rikastaa leikinomaisuudella esimerkiksi lorujen, sanaleikkien, laulujen sekä yhteisen hassuttelun kautta. Toiminnan leikinomaisuus vahvistaa myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Erityisesti arempien lasten rohkaiseminen ja tukeminen on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön aito läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee myös havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikkejä havainnoimalla lisätään ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa mahdollisuuksien mukaan sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Huoltajien kanssa on hyvä käydä keskustelua myös leikin merkityksestä sekä lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista, jotta yhteistyöllä voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi: Kielten rikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Minä meidän yhteisömme, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Kasvan, liikun ja kehityn.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö. Lasten kanssa keskustellaan ja heitä kuunnellaan. Ryhmän aikuisten käyttämä kieli toimii mallina lapsille.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kehittyvät kielelliset identiteetit

Vuorovaikutustaidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavarasto	Kielitietoisuus
---------------------	----------------------------	---------------------------	---------------------	-----------------------------------	-----------------

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Kielen ymmärtämisen taitoja tuetaan runsaan kielen mallintamisen avulla. Päivittäisissä tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tätä voidaan tukea lisäksi käyttämällä kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten puheen tuottamisen taitoja seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten taitotaso huomioon ottaen kiinnitetään huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten kielen käyttötaitoja ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheenvuorottelua. Erilaisiin teksteihin tutustutaan ja pohditaan lasten kanssa puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Kielellisen muistin ja sanavaraston laajenemisen myötä lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu. Kielellisen muistin kehittymistä voidaan tukea käyttämällä loruja ja laululeikkejä. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavaraston kehittymistä. Päivittäinen kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinan kerronta laajentavat lasten sanavarastoa ja käsitteistöä sekä antavat mahdollisuuksia pohtia sanojen merkityksiä.

Kielitietoisuuden kehittymistä tukee lähiympäristön eri kielten havainnointi. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lastenkirjallisuutta pidetään suuressa roolissa varhaiskasvatuksessa, myös kirjastopalveluita hyödynnetään paljon. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita ja heille

annetaan mahdollisuus myös keksiä niitä itse esimerkiksi sadutuksen avulla. Lasten tuottamia tekstejä dokumentoidaan.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kokonaisvaltaista kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteen aloihin ja kulttuuriperintöön. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa.

Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lasten kanssa lauletaan, lorullaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perus- sykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Musiikkia käytetään monipuolisesti jokapäiväisessä toiminnassa. Lapsille annetaan mahdollisuus luoda musiikkia myös itse ja yhdessä muiden lasten kanssa. Yhteisillä lauluhetkillä annetaan myös mahdollisuus esiintymiseen ja musiikin tekemiseen yhdessä.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Havainnoissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, materiaaleihin, muotoihin, tekijään ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmanratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Oppimisympäristössä materiaalien ja tarvikkeiden tulee olla helposti lasten saatavilla, siten että lapsilla olisi mahdollisuus käyttää erilaisia materiaaleja myös omatoimisesti.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikkien keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Toiminnassa käytetään monipuolisesti satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemoja voivat olla ystävyys, oikean ja väärän erottaminen, oikeudenmukaisuus tai pelon, surun ja ilon aiheet. Eettisiä kysymyksiä käsitellään siten, että lapset voivat tuntea

olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös oman ryhmän sääntöjä ja sitä minkä vuoksi säännöt laaditaan. Kiusaamista ei sallita ja siihen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset, mutta myös uskonnottomuus muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on keskinäisen kunnioituksen edistäminen ja ymmärrys eri katsomuksia kohtaan sekä lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymisen tukeminen. Luontevia tapoja tutustua erilaisiin katsomuksiin ja perinteisiin ovat vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen ja ruokailu. Lisäksi teemme yhteistyötä Tohmajärven ev.lut. seurakunnan kanssa mm. osallistamalla lastenkirkkoihin. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Jokaisella huoltajalla on mahdollisuus valita osallistuuko lapsi päivähoiton uskontokasvatukseen. Mikäli lapsi ei osallistu päivähoiton uskontokasvatukseen hänelle järjestetään muuta varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tiedon lähteenä käytetään lapsia ja heidän henkilöhistoriaansa, lähiyhteisön jäseniä, esineistöjä ja ympäristöjä. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi järjestämällä isovanhempien päivä, vanhojen tavaroiden päivä, jolloin tutustutaan menneen ajan tavaroihin, leikkeihin ja musiikkiin. Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia. Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Lasten kanssa voidaan pohtia tulevia vuodenaikoja ja suunnitella yhdessä tulevia leikkejä. Pohditaan yhdessä kiinnostavia ammatteja ja sitä millaista maapallolla on sitten kun lapset ovat aikuisia.

Mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Osallistutaan mahdollisuuksien mukaan erilaisiin valtakunnallisiin mediaan liittyviin teema-viikkoihin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta.

Tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia kannustetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympä-

ristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujo-notaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää lorujen ja riimien avulla jokapäiväisessä toiminnassa. Mittaamista ja sijainti- ja suhdekäsitteitä voidaan harjoittaa liikuntaleikeissä, piirtäessä tai erilaisten välineiden avulla. Erilaisia kappaleita ja muotoja tutkitaan ja niillä leikitään. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikäsitettä harjoitellaan vuorokauden, kuukausien ja vuodenaikojen mukaan. Oppimisympäristö rakennetaan siten, että se tukee lapsen matemaattista ajattelua.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on lasten luontosuhteen vahvistaminen ja vastuullinen toimiminen ympäristössä sekä ohjata lapsia kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelusta. Käytännön kautta opetellaan roskaamatonta retkeilyä, kohtuullisuutta ja säästäväisyyttä, ruokailuun liittyvää vastuullisuutta, energian säästämistä sekä jätteiden vähentämistä. Näitä taitoja voi opetella esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityisesti huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille annetaan mahdollisuus rakennella ja keksiä itse omia ratkaisuja. Lasten tuotoksia tarkastellaan yhdessä. Lisäksi havainnoidaan jo olemassa olevia teknologioita ratkaisuja ja pohditaan miten ne toimivat.

Kasvan, liikun ja kehityn

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tavoitteenamme on innostaa lapsia liikumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Ulkoilu on päivärytmisämme suuressa roolissa ja lapsia kannustetaan liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan, että lapsilla on mahdollisuus päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona.

Liikuntakasvatus on säännöllistä ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia hyödynnetään siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle ja motoriselle oppimiselle, siksi lasten motorisia taitoja havainnoidaan suunnitelmallisesti. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineet ovat lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Liikuntavälineiden turvallisuus tulee huomioida.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää lasten myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiirettömässä ilmapäivässä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin.

Lasten kanssa pohditaan yhdessä **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Lasten kanssa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä (varhaiskasvatuslaki 11§ 2 mom.) Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan.

Tohmajärvellä eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten varhaiskasvatus järjestetään integraatio periaatteiden mukaisesti yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan lapsen kieli- ja kulttuuritaustaa huomioiden yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita vahvistaen lapsen omaa identiteettikehitystä tukemalla tietoisuutta omasta kielestään, historiastaan ja kulttuuristaan.

Lapsen suomen kielen kehittymistä tuetaan leikin ja toiminnan kautta. Lasta tuetaan ja rohkaistaan osallistumaan lapsiryhmän toimintaan, leikkiin sekä tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea toisena kielenä. Perhettä tuetaan ja kannustetaan säilyttämään sekä kehittämään lapsen omaa äidinkieltään, vastuu oman äidinkielen ja kulttuurin säilymisestä on perheellä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa, esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, voidaan käyttää apuna tulkia molempien puolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Oppimisympäristöjä suunniteltaessa huomioidaan lasten kaksikielisyys. Kuvien käyttö, lapsen sanavaraston laajentaminen arkipäivän tilanteissa sekä aikuisten selkeä ja oikeaoppinen puhe ovat tapoja joilla lasten kielenkehitystä voidaan tukea. Lapsi otetaan huomioon myös persoonana ja häntä pyritään tukemaan hänelle sopivin tavoin.

Tohmajärven kunnassa on käytössä kotouttamisohjelma maahanmuuttajille.

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmetyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajien, lastentarhanopettajan, erityislasterhanopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Mikäli lapsi tarvitsee tuekseen moniammatillista yhteistyötä, laaditaan hänelle tarvittaessa varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi oma kuntoutussuunnitelma. Sen laatimisesta vastaa lastentarhanopettaja yhdessä erityislasterhanopettajan kanssa. Huoltajat osallistuvat kuntoutussuunnitelman laatimiseen, tarvittaessa mukaan otetaan muita yhteistyökumppaneita. Kuntoutussuunnitelma päivitetään ja arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammais- palveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajien kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Heidän kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajiin ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajille annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyötä tehdään lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niissä tilanteissa, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Tohmajärvellä monialaista yhteistyötä tehdään hyvinvointineuvolan muodossa. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajien suosituksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Tohmajärven kunnan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä. Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi erityislastentarhanopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitseminen- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös

kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. Rakenteellisia järjestelyjä ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio sekä hyvinvointineuvolan palvelut. Hallinnollisista käytännöistä vastaa Tohmajärvellä varhaiskasvatuksen päällikkö sekä sivistyslautakunta.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Lapselle laaditaan kuntoutussuunnitelma.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen. Kaikille Tohmajärven kunnan 5-vuotiaille tehdään kiertävän erityislastentarhanopettajan toimesta kehityksen arviointi eli KEHU-testi.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tarvittaessa kuntoutussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja ja/tai erityislastentarhanopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Huoltajien ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arviotaessa lapsen kehitystaso huomioiden.

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Tohmajärven kunnassa järjestetään tiedonsiirtopalaverit esiopetukseen siirtyvistä lapsista. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten erityislastentarhanopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Toimintaa arvioidaan varhaiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisen tukemiseksi sekä varhaiskasvatuksen kehittämiseksi.

Arvioinnilla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia, nostetaan esiin kehittämistarpeita sekä kehitetään toimintaa.

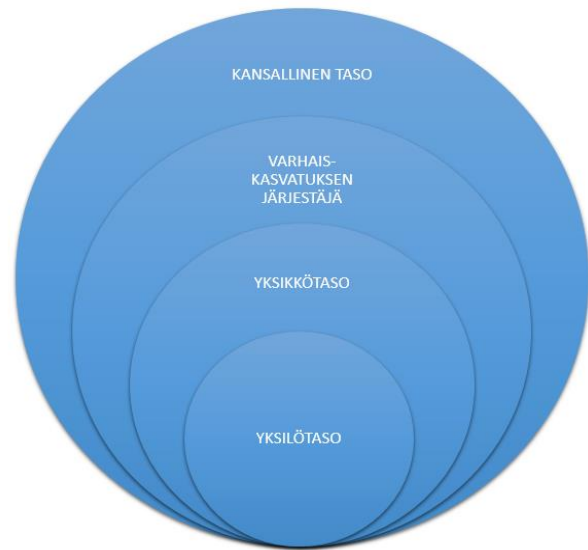
6.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen Tohmajärven kunnassa

Varhaiskasvatuksen laadunhallintaan ja arviointiin kiinnitetään huomiota sekä kehitetään eteenpäin. Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Varhaiskasvatusta arvioidaan oma-aloitteisesti, suunnitelmallisesti ja säännöllisesti eri näkökulmista. Arviointiin osallistuu varhaiskasvatuksen henkilöstö, perheet: huoltajat ja lapsi itse.

Varhaiskasvatuksen toiminnan ja arvioinnin tasot:

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa. Ulkopuolista arviointia voidaan järjestää myös muiden tahojen suorittamana tai kansainvälisenä arviointina. Kansallisesta arvioinnista vastaa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi. Arvioinnin kohteena on varhaiskasvatus toiminta ja pedagogiikka.

Varhaiskasvatukselle asetetut toimialakohtaiset tavoitteet asetetaan vuoden mittaiselle tilikaudelle ja näiden toteutumista seurataan ja arvioidaan mm. osavuosiraportin sekä tilinpäätöksen yhteydessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päivittää Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja osallistuu säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmien ja niiden toteutumisen arvioimiseen eri toimintamuodoissa.

Yksikkötasolla laaditaan toimintakaudelle vuosisuunnitelma, joka pohjautuu Tohmajärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Vuosisuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta. Toimintaa dokumentoidaan ja vuosisuunnitelma arvioidaan toimintakauden lopulla kirjallisesti. Varhaiskasvatuksen laadunhallintaa ja arviointia tehdään vuosittain ja niiden keskeisiä tuloksia julkistetaan.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin sekä ammatilliseen kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan pedagogisessa tiimissä sekä työpaikan henkilöstöpalaverissa. Tiimeissä pidetään säännöllisesti tiimipalavereita toiminnan suunnittelun ja kehittämisen edistämiseksi moniammatillisessa yhteistyössä. Tiimisopimuksilla pohditaan yhdessä sovittavia tavoitteita ja tehtäviä sekä arvioidaan tavoitteiden ja tehtävien toteutumista itsearvioinnin sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saadun palautteen valossa. Työntekijän itsearviointia käytetään pohjana myös vuosittain pidettävissä henkilöstön kehityskeskusteluissa.

Myös lapsille ja heidän huoltajilleen sekä yhteistyötahoille annetaan mahdollisuus osallistua säännöllisesti varhaiskasvatuksen arviointiin. Huoltajien päivittäinen spontaani lapsen päivän kulkuun, varhaiskasvatuksen toimintaan, henkilökuntaan, ilmapiiriin liittyvä palaute on arvokasta ja ehdottomasti dokumentoitava.

Asiakastytyväisyyskyselyissä painotetaan joka toinen vuosi vanhempien ja joka toinen vuosi lasten näkökulmaan. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa varhaiskasvatuksen laatu, henkilöstön ammattitaito esimerkiksi vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat ja toiminnan sisältö tai fyysinen-, psyykinen tai sosiaalinen ympäristö/oppimisympäristö. Palautetta otetaan vastaan myös pitkin toimintakautta esimerkiksi päivittäisten kohtaamisten ja vasukeskusteluiden yhteydessä.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatuslakiin ja tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen laatimista tai päivittämistä, sillä se on osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltajat ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa.